

Miha Humar*

PAHLJAČICA, ENA NAJBOLJ RAZŠIRJENIH GLIV NA SVETU

Pahljačica (*Schizophyllum commune* (L) Fr.) je verjetno najbolj razširjena lesna gliva na svetu. Uspeva na vseh kontinentih, z izjemo Antarktike, kjer pa ni lesa, ki bi ga lahko razkrajala. Ena od največjih zanimivosti pahljačice je povezana z njenim razmnoževanjem. Po navedbah priznanega ameriškega znanstvenika slovenskega rodu dr. Toma Volka, pahljačica nima le dveh spolov, temveč kar 28.000.

Pahljačica ima značilna majhna konzolasta plodišča (od 0,5 cm do 4 cm) v obliki pahljače. Razvijajo se v skupinah (*commune*) in se pogosto prekrivajo (slika 1). Ko so klobuki mladi so mehki, ostareli pa postanejo usnjati in trdi. Zgornja stran je sivkaste barve, rahlo dlakava, z navznoter zavitimi, razcepljenimi in rahlo krpastimi robovi (slika 2). Na spodnji strani klobuka so značilne lamele, ki spominjajo na obliko pahljače. Po tej značilnosti je gliva dobila eno izmed slovenskih imen. Med svetlimi lamelami je nežno roza obarvana površina (slika 1). Lamelle so razcepljene in večina bazidijev s prozornimi ter gladkimi sporami se tvori na trosovnici med razcepljenimi lamelami. Zaradi te lastnosti je gliva dobila znanstveno (*Schizophyllum*) in angleško ime (split gill fungus). V nekaterih slovenskih virih uporabljajo tudi iz angleškega, oziroma znanstvenega imena, izpeljano ime navadna cepilistka. Z razcepljenimi lamelami trosišča je povezana še ena značilnost. Širina in položaj razcepljenih lamel sta odvisni od vlažnosti. Razcepljena dela se v suhem vremenu upogneta drug proti drugemu in tako ščitita trosovnico (slika 2). To je odlična prilagoditev na podnebje z neenakomerno razporejenimi padavinami. Namesto da bi gliva po vsakih padavinah tvorila sveže klobuke, jih tvori le enkrat letno. Plodišča v sušnem obdobju ne odmrejo, temveč se v vlažnih razmerah vedno znova razprejo in tvorijo nove spore.

Pahljačica povzroča tipično belo trohnobo. Velikokrat lesa ne razkrajata sama, temveč deluje v sožitju z drugimi lesnimi glivami in povzroča piravost. Zanja je značilno, da je ena izmed prvih gliv, ki izredno hitro preraste les in s tem

■ Slika 1. Ob vlažnem vremenu se pahljačasto razporejene lamele plodišča pahljačice razprejo

pripravi teren za druge lesne glive. Pri naših terenskih poskusih smo opazili prve klobučke pahljačice na bukovih vzorcih že po pol leta. Navadna cepilistka v prvih tednih selektivno razkrajata lignin, kasneje pa tudi celulozo. Navadno jo najdemo na neolupljeni hlodovini listavcev, redko tudi na iglavcih. Pahljačica ne razkrajata le posekanega lesa, temveč okužuje tudi stoječa drevesa. Še posebej so ogrožena fiziološko oslABLJENA drevesa v mestih, ki so nenehno izpostavljena številnim stresnim dejavnikom kot so suša, soljenje, poškodbe zaradi parkiranja ... Najpogosteje so okuženi bukovi hlodi. V tropskih pogojih se gliva zelo

* doc. dr., Biotehniška fakulteta, Oddelek za lesarstvo, Rožna dolina, C. VIII/34, 1000 Ljubljana, e-pošta: miha.humar@bf.uni-lj.si

■ Slika 2. Plodišča pahljačice navadno rastejo v skupinah, na kar nakazuje drugi del latinskega imena (*commune*). V sušnem obdobju se klobučki povesijo

hitro razvija in razkrajajo celo jedrovino z visoko naravno odpornostjo. Glivo najdemo tudi na drogovih, mostovih in slabo impregniranih pragovih. Pogosto okuži tudi lesne kompozite, kot so vezane ali iverne plošče. Na srečo lesa v stavbah pahljačica ne razkrajajo. Pahljačici ustreza nekoliko višja vlažnost lesa ter višja temperatura (30° C) kot večini drugih lesnih gliv. *S. commune* lahko uspeva celo na hlobovini izpostavljeni direktnemu sončnemu obsevanju in dobro prenese sušna obdobja. Nekateri avtorji poročajo, da podgobje lahko oživi tudi po 35 letih.

Kljub temu, da v Evropi ta gliva velja za neužitno, jo v Aziji gojijo tudi v prehrabene in zdravilne namene. Še posebej so cenjeni ocvrti mladi klobuki, posamezniki pa uživajo celo starejše surove klobuke in jih žvečijo namesto žvečilnega gumija. Pahljačica je uporabna tudi za številne biotehnološke namene. Uporabljajo jo za razbarvanje tekstilnih barvil v odpadnih vodah in za beljenje celulozne pulpe v papirništvu. Z njeno pomočjo lahko izločamo težke kovine iz jalovine (biorudarjenje). Polisaharid »schi-

zophyllan» se uporablja v medicini za stimulacijo imunskega sistema ... Zanimivo je, da pahljačica ne ogroža le lesa, temveč lahko povzroča mikoze tudi pri ljudeh z oslabilnim imunskim sistemom, predvsem otrocih in obolenih za AIDS-om. V medicinski literaturi lahko zasledimo primere, kjer so našli plodišča pahljačice v sinusih obolelih oseb, zato moramo biti zelo previdni pri opazovanju teh gliv in se izogibati vdihavanju spor.

OBIŠČITE SPLETNO STRAN
DIT LESARSTVA LJUBLJANA:
[HTTP://WWW.DITLES.SI/](http://www.ditles.si/)